

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ

Кафедра правоохоронної діяльності та поліціїсти
Факультет № 6

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

навчальної дисципліни «**Правові засади запобігання корупції**»
вибіркових компонент освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої
освіти

262 Правоохоронна діяльність (Правоохоронна діяльність)

за темою № 2 – «**Нормативно-правові основи запобігання корупції в**
Україні».

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 21 грудня 2023 року № 11

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 20 грудня 2023 року № 12

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 21 грудня 2023 року № 11

Розглянуто на засіданні кафедри правоохоронної діяльності та поліціїстики
Протокол від 14 грудня 2023 року № 13

Розробники:

1. Професор кафедри правоохоронної діяльності та поліціїстики, доктор юридичних наук, професор Синявська Олена Юхимівна

Рецензенти:

1. Завідувач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки навчально-наукового інститута права Сумського державного університету, к.ю.н., доцент Ільченко О.В.
2. Професор кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування, к.ю.н., доцент Іванцов В. О.

План лекції:

1. Основні нормативно-правові акти щодо протидії корупції.
2. Основні терміни у сфері протидії корупції.
3. Суб'єкти відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення.

Література

Основна

Нормативно-правові акти

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Про Вищий антикорупційний суд : Закон України від 07 червня 2018 р. № 2447-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19#Text>
4. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.
5. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: Закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>.
6. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
7. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України від 20.06.2022 № 2322-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>.
8. Про затвердження Переліку посад з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків : рішення НАЗК від 17 червня 2016 р. № 2 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0987-16#Text>
9. Про затвердження правил етичної поведінки поліцейських : наказ МВС України від 9 листопада 2016 р. № 1179 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16#Text>
10. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13 липня 2017 р. №

2136-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text>

11. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.

12. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 58-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

13. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>.

14. Про службу в органах місцевого самоврядування: закон України від 07.07.2001 № 2493-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text>.

15. Четвертий раунд оцінювання. Запобігання корупції серед народних депутатів, суддів, та прокурорів [Електронний ресурс] : Звіт за результатами оцінки Україна, ухваленого на 76-му пленарному засіданні GRECO (Стразбург, 19-23 червня 2017 року) // Офіційний сайт Національного агентства в з питань запобігання корупції. URL: <https://rm.coe.int/grecoeval4rep-2016-9-p3-76-greco-19-23-2017-/1680737206>

Основна література

16. Настюк В. Я., Синявська О. Ю., Мартиновський В. В., Іванцов В. О. Юридична відповідальність за корупційні правопорушення: підручник / за заг. ред. В. Я. Настюка. Харків: Право, 2019. 512 с.

17. Пархоменко-Куцевіл О. І. Формування та розвиток сучасних антикорупційних органів державної влади як основа запобігання та подолання корупції: теоретико-методологічний аналіз: монографія. Київ: Вид. дім. «Персонал», 2019. 308 с.

Додаткова література

18. Пчелін В. Б. Органи Національної поліції як суб'єкт запобігання та протидії корупції в Україні. *Право і безпека*. 2019. № 1(72). С. 72–77.

19. Синявська О. Ю. Щодо необхідності удосконалення нормативно-правового забезпечення запобігання та протидії корупції в Україні // Права людини в Україні: минуле, сьогодення, майбутнє: тези доп. учасників Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 10 груд. 2020 р.). Харків: НДІ ППІСН, 2020. 196 с. – С. 120-124. https://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20201210/issue/view/ndippsn_20201210/ndippsn_20201210

20. Синявська О. Ю. До питання закріплення принципів запобігання та протидії корупції в законодавстві України // Актуальні питання діяльності суб'єктів господарювання в умовах пандемії COVID-19 : матеріали міжнар. наук.-

практ. конф. (м. Харків, 26 лют. 2021 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2021. – 348с. – С.150-153.

21. Яковенко С. Б. Сутність корупції та її класифікація. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2017. № 1 (57). С. 109–114.

22. Syniavska O. Y., Ivantsov V. O. Persons authorized to perform state or local self-government functions: categorical and species characteristics as basis for determining boundaries of the subject dissemination of the norms anti-corruption legislation // Challenges and prospects for the development of legal systems in Ukraine and EU countries: comparative analysis: Collective monograph. Riga : Izdevniecība “Baltija Publishing”, 2019. Volume 2. P. 109-128.

Текст лекції

1. Основні нормативно-правові акти щодо протидії корупції.

Правовий аспект корупції проявляється в тому, що, з одного боку, вона порушує право як об'єктивну категорію, тобто вона порушує Закон, а з іншого – держава вживає передбачених законом правових та інших заходів щодо боротьби з цим негативним соціальним явищем. У правовій державі не може бути інших засобів боротьби з корупцією, крім правових.

Перелік основних законодавчих актів, які утворюють антикорупційне законодавство України складають:

1) Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» – затверджує Антикорупційну стратегію на 2021-2025 роки, визначає шляхи та заходи із запобігання та протидії корупції;

Проблема корупції залишається однією з найбільш гострих як для населення України, так і для бізнесу. Результати порівняльних досліджень свідчать про те, що проблема корупції для України є гострішою, ніж у багатьох інших країнах регіону чи світу. Отже, Україна має продовжувати здійснювати заходи, спрямовані на зменшення рівня корупції в Україні. Для того ж, щоб заходи із запобігання та протидії корупції були дієвими, ефективними та скоординованими, надзвичайно важливо було ухвалити нову антикорупційну стратегію та розробити на її виконання відповідну державну програму.

Попередня антикорупційна стратегія не була імplementована повною мірою. Після закінчення її чинності антикорупційні заходи реалізовувалися безсистемно та нескоординовано. Значну кількість цілей, сформованих у попередній антикорупційній стратегії, так і не було досягнуто повною мірою.

Корупційний досвід населення та бізнесу залишається на неприйнятно високому рівні, з 2014 року його суттєвого зниження досягти не вдалось.

У попередні роки в Україні антикорупційна політика мала два основні напрями:

– розбудова спроможної та ефективної інституційної системи запобігання та протидії корупції (що включає у себе, зокрема, спеціалізовані органи, необхідне законодавство, створення спеціальних інструментів для запобігання та протидії корупції тощо);

– усунення корупційних ризиків в окремих секторах шляхом проведення комплексних реформ у них або ж шляхом «точкового» усунення ключових системних, структурних корупційних ризиків.

Такий підхід був дієвим і дав змогу, з одного боку, досягнути значного прогресу в розвитку інституційної системи запобігання та протидії корупції, а з іншого боку – мінімізувати можливості для корупції у різних секторах. Отже, слід продовжувати вживати заходів як щодо підвищення ефективності інституційних механізмів запобігання та протидії корупції, так і щодо усунення корупційних ризиків у різних секторах (насамперед у тих, де спостерігається найвищий корупційний досвід та/або найгірше сприйняття корумпованості відповідних інституцій). Поєднання обох підходів може дати найбільший результат у зменшенні рівня корупції у наступні роки.

Найбільш актуальні результати досліджень стану корупції в Україні свідчать про те, що:

– громадяни, які отримують публічні послуги, мають найбільший корупційний досвід під час отримання медичних та освітніх послуг, взаємодії з органами правопорядку та прокуратури, з судовою системою та з патрульною поліцією¹;

– бізнес, який взаємодіє з публічними інституціями, має найбільший корупційний досвід під час взаємодії з органами правопорядку та прокуратури, отримання послуг енергетичних компаній, взаємодії з органами державної влади та органами місцевого самоврядування, виконання судових рішень та взаємодії з судовою системою²;

– бізнес стикається із проблемами корупції, серед іншого, під час підключення до комунікацій, отримання ліцензій та дозволів, взаємодії з податковою службою та отримання державних контрактів³;

– громадяни, бізнес та експерти вважають найбільш корумпованими інституціями митницю, суди, Верховну Раду України, прокуратуру та поліцію (крім патрульної)⁴;

¹ Корупція в Україні: сприйняття, досвід, ставлення. Аналіз загальнонаціональних опитувань 2015–2018 / КМІС, Програма USAID «Долучайся!» // Сайт Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. – Режим доступу : <https://bit.ly/314XPk6>.

² Корупція в Україні: сприйняття, досвід, ставлення. Аналіз загальнонаціональних опитувань 2015–2018 / КМІС, Програма USAID «Долучайся!» // Сайт Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. – Режим доступу : <https://bit.ly/314XPk6>.

³ Enterprise Surveys. Ukraine 2019. Country Profile / International Bank for Reconstruction and Development; The World Bank Group // Офіційний сайт Світового банку. – 2020. – Режим доступу : <https://bit.ly/3hKqtxW>.

⁴ Корупція в Україні: сприйняття, досвід, ставлення. Аналіз загальнонаціональних опитувань 2015–2018 / КМІС, Програма USAID «Долучайся!» // Сайт Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. – Режим доступу : <https://bit.ly/314XPk6>.

– бізнес та експерти відзначають найбільш корумпованими сферами земельні відносини, містобудування, будівництво великих інфраструктурних об'єктів, енергетику, приватизацію підприємств та публічні закупівлі⁵.

З огляду на такі результати проведених досліджень щодо корупційного досвіду та сприйняття корупції першочергово необхідно приділити увагу питанням запобігання корупції у таких секторах/інституціях: охорона здоров'я, судова влада, органи прокуратури та правопорядку, митна та податкова служба, державне регулювання економіки і взаємодія держави та приватного сектору, діяльність політичних партій.

Слід також приділити особливу увагу питанням запобігання корупції в оборонному секторі з огляду на його пріоритетне значення в умовах російської агресії, а також на запобігання корупції у діяльності державних підприємств з урахуванням значних обсягів збитків від корупції у цьому секторі⁶.

Україна приділяє значну увагу виконанню міжнародних зобов'язань у сфері запобігання та протидії корупції. Значною мірою виконані зобов'язання щодо криміналізації корупційних діянь, хоча для усунення виявлених розбіжностей є необхідним внесення деяких змін до законодавства.

Імплементация міжнародних стандартів сприяла як розвитку системи запобігання та протидії корупції (включно зі спеціалізованими інституціями), так і зменшенню рівня корупції в деяких секторах завдяки усуненню корупційних ризиків, які мали системний, структурний характер. Подальше виконання цих зобов'язань і намірів матиме позитивний вплив на зменшення рівня корупції та засвідчить про наявність політичної волі на усіх рівнях для досягнення відчутних результатів впровадження антикорупційної політики. Тому такі наміри та зобов'язання мають стати складовою засад державної антикорупційної політики.

Антикорупційна стратегія реалізується шляхом виконання державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії, яка розробляється НАЗК з урахуванням особливостей, встановлених відповідною стратегією і вищезазначеним Законом, та затверджується Кабінетом Міністрів України у шестимісячний строк з дня набрання чинності законом, яким затверджено Антикорупційну стратегію.

Державна антикорупційна програма з виконання Антикорупційної стратегії визначає заходи, спрямовані на реалізацію Антикорупційної стратегії, які є обов'язковими для виконання державними органами, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами, визначеними виконавцями таких заходів.

2) Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 – визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в

⁵ Корупція в Україні: сприйняття, досвід, ставлення. Аналіз загальнонаціональних опитувань 2015–2018 / KMIC, Програма USAID «Долучайся!» // Сайт Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. – Режим доступу : <https://bit.ly/314XPk6>.

⁶ Див., наприклад: НАБУ розслідує понад 100 кримінальних проваджень щодо корупції на держпідприємствах // Офіційний веб-сайт НАБУ. – 2017. – Режим доступу : <https://bit.ly/3438hM7>.

Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень;

3) Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 – визначає правові основи організації та діяльності Національного антикорупційного бюро України як центрального органа виконавчої влади із спеціальним статусом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних та інших кримінальних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових;

4) Кримінальний кодекс України (КК України) – встановлює відповідальність за вчинення корупційних кримінальних правопорушень, перелік останніх приведено у примітці до ст. 45 КК України;

5) Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП) – главою 13-А закріплені адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією.

2. Основні терміни у сфері протидії корупції.

Поняття «корупція» та «корупційне правопорушення» є ключовими категоріями антикорупційного законодавства. Характерно, що перше з понять поглинається іншим, оскільки артикуляція поняття «корупційне правопорушення» передбачає посилання на ознаки корупції.

Відповідно до ст. 1 чинного Закону України «Про запобігання корупції» **корупційним правопорушенням** визнається діяння, що містить ознаки корупції, вчинене певним суб'єктом – особою, зазначеною у ст. 3 Закону; за його вчинення законом передбачена юридична відповідальність (кримінальна, дисциплінарна та/або цивільно-правова).

При цьому законодавець встановив, що **корупцією** є використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 вищевказаного Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Як бачимо існування корупції неможливе без предмету корупційних дій – «неправомірної вигоди», отримання якої може бути метою корупційних дій (бездіяльності), безпосередньо предметом отримання чи надання обіцянки чи пропозиції тощо.

Під **неправомірною вигодою** необхідно розуміти грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають

або одержують без законних на те підстав (абзац 7 частини 1 статті 1 Закону України «Про запобігання корупції»). Як впливає з наведеного визначення втіленням неправомірної вигоди можуть бути:

1) *грошові кошти* – готівка, кошти на рахунках у банку та депозити у національній та/або іноземній валюті;

2) *майно* – предмети матеріального світу, які перебувають у власності суб'єкта права (фізична особа, юридична особа, держава, територіальна громада, Український народ), у тому числі: окрема річ, сукупність речей, майнові права та обов'язки, цінні папери, а також майнові права на них;

3) *переваги* – особливі гарантії, що створюють специфічний правовий статус для конкретних осіб, визначених законом;

4) *пільги* – нормативно встановлені додаткові права, що надаються певній категорії фізичних чи юридичних осіб, адміністративно-територіальній одиниці тощо, порівняно з аналогічними за найменуванням суб'єктами права;

5) *послуги(а)* – діяльність виконавця з надання (передачі) споживачеві певного визначеного договором матеріального чи нематеріального блага, що здійснюється за індивідуальним замовленням споживача для задоволення його особистих потреб (п. 17 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про захист прав споживачів»). Необхідно відзначити, що за сферою реалізації послуги можна поділити на десятки найменувань (видів), серед яких: транспортні, житлово-комунальні, в галузі охорони здоров'я, з оцінки відповідності, технічного сервісу, сфери ресторанного господарства, мобільного зв'язку та доступу до мережі Інтернет, ритуальні, фінансові, соціальні тощо. Послуга як правова категорія характеризується такими ознаками: а) це діяльність, пов'язана із задоволенням потреб особи; б) це матеріальне благо, оскільки створюється корисний ефект матеріального характеру, має особливу споживчу вартість (задоволення потреб особи); в) послуга, яка не має майнового вираження, адже набувається і споживається у процесі її надання, а тому не може бути передана іншій особі;

б) *нематеріальні активи* – вартість об'єктів промислової та інтелектуальної власності, а також інших аналогічних прав, визначених об'єктом права власності фізичних або юридичних осіб. До таких належать: винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, торгові марки, об'єкти авторських прав, програмне забезпечення техніки, «ноу-хау» тощо;

7) *вигоди нематеріального чи не грошового характеру* – надбання сприятливого характеру, які не мають матеріального вираження, зокрема грошового. Як уявляється, визначення неправомірної вигоди є таким, що за позицією законодавця мало об'єднати усі можливі варіанти будь-якого надбання особою, яка її отримує. На це вказує саме описуване формулювання, адже речі матеріального світу, у яких може знайти своє вираження нематеріальна вигода, вичерпно перераховані у її понятті. Тож, до інших вигод нематеріального чи не грошового характеру, зокрема, можна віднести: похвальну характеристику чи виступ у пресі, надання престижної роботи (місця роботи), поміщення хворого до більш комфортної палати у лікарні, сприяння школяреві (студентові) у навчанні,

надання «неофіційної» (незаконної) послуги (протекціонізм інтересів у будь-якій сфері чи формі (наприклад на засіданні громадської комісії) тощо.

Позиція законодавця з приводу розуміння поняття «корупція», дає підстави виділити її наступні **форми**.

1. *Корупцією є використання особою, зазначеною в ст. 3 Закону «Про запобігання корупції», наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди. Ознаками цієї форми корупції є: діяння у виді використання службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей; суб'єкт – особа, зазначена у ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції»; мета полягає у одержанні неправомірної вигоди.*

Використання особою, зазначеною в ст. 3 Закону «Про запобігання корупції», наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей полягає у будь-якому умисному використанні відповідною особою всупереч інтересам відповідної сфери професійної діяльності своїх прав і можливостей, пов'язаних з її посадою (місцем роботи).

2. *Корупцією є прийняття особою, зазначеною у ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» неправомірної вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції неправомірної вигоди для себе чи інших осіб. Ознаками цієї форми корупції є: діяння у виді прийняття неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції неправомірної вигоди для себе чи інших осіб; суб'єкт – особа, зазначена у ст. 3 означеного Закону; характеризується корисливим мотивом чи іншою (некорисливою) зацікавленістю.*

Особливістю прийняття пропозиції неправомірної вигоди є те, що воно передбачає виявлення згоди (погодження) особи, зазначеної у ст. 3 Закону «Про запобігання корупції» з висловленням їй наміру надати таку вигоду, схвалення нею цих дій, її готовність до безпосереднього одержання зазначеної вигоди. Якщо ж висловлення наміру супроводжується повідомленням про час, місце, спосіб надання неправомірної вигоди і особа, зазначена у ст. 3 Закону «Про запобігання корупції», виявляє згоду (погоджується) із цим наміром, схвалює ці дії, проявляє готовність до безпосереднього одержання такої вигоди, то вже має місце прийняття обіцянки неправомірної вигоди.

Прийняття неправомірної вигоди полягає у її безпосередньому отриманні (набутті, використанні) у будь-який спосіб (безпосередньо, поштою, переказом грошей на банківський рахунок; завуальовано під укладення правочинів, нарахування й виплата заробітної плати чи премії, оплата послуг, консультації, експертизи тощо) для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення особою, зазначеною у ст. 3 Закону «Про запобігання корупції» в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади, покладених на неї організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій тощо.

3. *Корупцією є відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до*

протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей. *Ознаками* цієї форми корупції є: суб'єктом корупції у цій формі може бути будь-яка деліктоздатна (відповідно, у кримінально -, цивільно - і дисциплінарно-правовому розумінні) особа; дія – у виді обіцянки/пропозиції чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам; мета – схилити особу, зазначену в ст. 3 Закону «Про запобігання корупції» до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей.

Зазначена форма корупції є безпосереднім віддзеркаленням попередньої форми, адже отримання неправомірної вигоди не може відбутися без її надання. Те ж саме стосується обіцянки/пропозиції неправомірної вигоди та відповідно її(їх) прийняття.

Під *обіцянкою* слід розуміти взяте особою на себе зобов'язання надати (передати) неправомірну вигоду. Пропозиція – це повідомлення про наявність можливості і наміру (бажання) надати особі неправомірну вигоду; така пропозиція має бути зрозумілою, недвозначною і містити усі істотні умови. Згідно примітки до ст. 354 Кримінального кодексу України під пропозицією у статтях 354, 368, 368-3 – 370 КК України слід розуміти висловлення працівнику підприємства, установи чи організації, особі, яка надає публічні послуги, або службовій особі наміру про надання неправомірної вигоди, а під обіцянкою – висловлення такого наміру з повідомленням про час, місце, спосіб надання неправомірної вигоди.

Надання ж означає передавання неправомірної вигоди іншій певній особі у будь-який спосіб (є ідентичними по відношенню до прийняття неправомірної вигоди).

Неправомірну вигоду може бути обіцяно, запропоновано, надано і прийнято як особисто, так і через посередників – останнє для визнання таких діянь корупцією значення не має.

Визначення прийняття обіцянки/пропозиції неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, так само, як і власне обіцянки/пропозиції відповідній особі такої вигоди, як корупції (а отже, і як корупційного правопорушення) впливає з положень ч. 2 та ч. 3 ст. 27 Конвенції ООН проти корупції (згідно з цими положеннями кожна держава-учасниця може вжити таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання злочином відповідно до свого внутрішнього права приготування до вчинення будь-якого злочину, що визнано таким цією Конвенцією, і замаху на такий злочин), але не враховує особливостей української правової системи порівняно з правовими системами більшості держав світу.

Як впливає із зазначеного, *невід'ємними ознаками корупції є*, з одного боку: використання службових повноважень та відповідних можливостей як форма діяння; неправомірна вигода як предмет або ж як мета, а з іншого: обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди як форма діяння; схилення

до використання службових повноважень та пов'язаних з ними можливостей як мета.

Іншими словами, діяння за визначенням Закону України «Про запобігання корупції» *не може бути визнане корупційним правопорушенням*, якщо воно, відповідно: не відповідає визначеному в Законі України «Про запобігання корупції» опису дії чи бездіяльності або є необережним, або є умисним, але не вчинене з метою, визначеною в Законі, або вчинене особою, не зазначеною у ст. 3 Закону; за нього законом не встановлена кримінальна, дисциплінарна чи цивільно-правова відповідальність (а передбачена, наприклад, господарсько-, фінансово-правова відповідальність, адміністративно-правова відповідальність тощо).

Отже, наявний штучно створений *«нормативно-правовий парадокс»*: є корупцією, але водночас не є корупційним правопорушенням, зокрема, обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей, якщо ці дії вчинені будь-якою іншою особою, крім осіб, зазначених у ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції». Зазначене підтверджується положенням ч. 1 ст. 65 Закону України «Про запобігання корупції», яке також прямо передбачає, що за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності в установленому законом порядку притягаються виключно особи, зазначені в ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції».

З іншої сторони є корупційним правопорушенням у розумінні Кримінального кодексу України (корупційним злочином згідно примітки до ст. 45) пропозиція чи обіцянка працівникові підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, надати йому або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди за вчинення чи невчинення ним будь-яких дій з використанням становища, яке йому надано, адже нормативно-визначене поняття корупції передбачає обіцянку/пропозицію чи надання такої вигоди з метою схилення відповідної особи до використання нею саме службових обов'язків чи пов'язаних з ними можливостей.

Розглядаючи справу про корупційні правопорушення та введення в дію антикорупційних законів, Конституційний Суд України у своєму Рішенні від 6 жовтня 2010 р. № 21-рп/2010 (п. 3.2.2) прямо вказав на необхідність визнання і дії в Україні принципу верховенства права, а також міжнародно-правових норм і рішень міжнародних судових установ, які є обов'язковими для держави, і на необхідність врахування, насамперед, того, що термін «корупція» означає «використання особою наданих їй службових повноважень і пов'язаних з цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб».

Слід мати на увазі те, що Закон вважає відмінними поняття «корупційне правопорушення», а також «злочин у сфері службової діяльності» (ч. 5 ст. 65). Отже, не будь-який злочин у сфері службової діяльності є корупційним правопорушенням і тягне за собою відповідні правові наслідки.

Таким чином, наслідки неточного визначення в Законі змісту понять «корупційне правопорушення» і «корупція» у правовій державі можуть бути несподіваними навіть для самого законодавця. Але принципи правової держави, зокрема принцип верховенства прав людини і принцип правової визначеності, вимагають, щоб конструктивні вади Закону не могли негативно вплинути на права і свободи людини та їх гарантії.

3. Суб'єкти відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення.

Відповідно до ст. 3 чинного Закону України «Про запобігання корупції» його дія поширюється на визначене коло осіб. Виходячи з визначення понять «корупційне правопорушення» та «правопорушення, пов'язане з корупцією» (аб. 5, 10 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції») окреслені особи одночасно являються суб'єктами відповідальності такого роду правопорушень. У результаті, осіб, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції» – суб'єктів відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, законодавець поєднав у чотири окремі групи.

1. ОСОБИ, УПОВНОВАЖЕНІ НА ВИКОНАННЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ АБО МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ:

а) Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор, Голова Національного банку України, його перший заступник та заступник, Голова та інші члени Рахункової палати, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Уповноважений із захисту державної мови, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

б) народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови;

в) державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування;

г) військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів

вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки;

г) судді, судді Конституційного Суду України, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої ради правосуддя, посадові особи секретаріату Вищої ради правосуддя, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, посадові особи секретаріату цієї Комісії, посадові особи Державної судової адміністрації України, присяжні (під час виконання ними обов'язків у суді);

д) особи рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, особи начальницького складу служби цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, особи, які мають спеціальні звання Бюро економічної безпеки України;

е) посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, Бюро економічної безпеки України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, і центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику;

є) Голова, заступник Голови Національного агентства з питань запобігання корупції;

ж) члени Центральної виборчої комісії;

з) поліцейські;

и) посадові та службові особи інших державних органів, у тому числі Фонду соціального страхування України та Пенсійного фонду, органів влади Автономної Республіки Крим;

і) члени державних колегіальних органів, у тому числі уповноважені з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель;

ї) Керівник Офісу Президента України, його Перший заступник та заступники, уповноважені, прес-секретар Президента України;

й) Секретар Ради національної безпеки і оборони України, його помічники, радники, помічники, радники Президента України (крім осіб, посади яких належать до патронатної служби та які обіймають їх на громадських засадах);

к) члени правління Фонду соціального страхування України, Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, Пенсійного фонду, Наглядової ради Пенсійного фонду;

2. ОСОБИ, ЯКІ ДЛЯ ЦІЛЕЙ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ» ПРИРІВНЮЮТЬСЯ ДО ОСІБ, УПОВНОВАЖЕНИХ НА ВИКОНАННЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ АБО МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ:

а) посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті, члени Ради Національного банку України (крім Голови Національного банку України), особи, які входять до складу наглядової ради державного банку, державного підприємства або державної

організації, що має на меті одержання прибутку, господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі, члени Ради нагляду за аудиторською діяльністю Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, які не є особами, зазначеними у пункті 1 частини першої цієї статті, посадові особи та інспектори Інспекції із забезпечення якості Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, члени Ради Аудиторської палати України, посадові особи Аудиторської палати України та працівники комітету з контролю якості аудиторських послуг Аудиторської палати України та комітетів з контролю якості аудиторських послуг професійних організацій аудиторів та бухгалтерів, Голова, заступники Голови, інші члени Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, крім обраних з числа здобувачів вищої освіти та представників всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців, а також посадові особи секретаріату Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти;

б) особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги (аудитори, нотаріуси, приватні виконавці, оцінювачі, а також експерти, арбітражні керуючі, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді під час виконання ними цих функцій, інші особи, визначені законом);

в) представники громадських об'єднань, наукових установ, навчальних закладів, експертів відповідної кваліфікації, інші особи, які входять до складу конкурсних та дисциплінарних комісій, утворених відповідно до Закону України "Про державну службу", Закону України "Про службу в органах місцевого самоврядування", інших законів (крім іноземців-нерезидентів, які входять до складу таких комісій), Громадської ради доброчесності, утвореної відповідно до Закону України "Про судоустрій і статус суддів", і при цьому не є особами, зазначеними у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої цієї статті;

г) особи, визнані такими, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархами) відповідно до Закону України "Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну або політичну вагу в суспільному житті (олігархів)";

3. ОСОБИ:

які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також інші особи, які не є службовими особами та які виконують роботу або надають послуги відповідно до договору з підприємством, установою, організацією, - у випадках, передбачених Законом України «Про запобігання корупції».

4. КАНДИДАТИ:

на пост Президента України та кандидати у народні депутати України, зареєстровані в порядку, встановленому законом.

З самої назви першої групи випливає, що загальний пересік осіб, що її складають умовно можна поділити на дві підгрупи:

1.1 Особи, уповноважені на виконання функцій держави

Функції держави відображають її соціальне призначення та службову роль. Категорія «функції держави» є одним із базових понять у теорії держави і права. Серед визначень поняття «функції держави» за своєю поширеністю переважають такі: основні напрями діяльності держави, які виражають її сутність і соціальне призначення в галузі управління справами суспільства; основні напрями та види діяльності держави, що обумовлені її завданнями та цілями і характеризують її сутність; основні напрямки діяльності держави, в яких відображаються та конкретизуються її завдання і цілі, виявляється сутність та соціальне призначення держави у суспільстві.

Законодавство не надає конкретного переліку функцій держави, проте цим чином не заперечує того, що окремі з них можуть бути виведені з положень чинного законодавства. Наприклад, зміст соціальної функції держави випливає з положень статей 1, 3, 13, 24, 43, 46, 47, 49, 85 Конституції України; зміст політичної функції держави – статей 1, 5, 6, 15, 36, 39, 85, 102, 105 Конституції України; економічної функції держави – статей 13, 14, 41, 42, 85 Конституції України.

У результаті цілком обґрунтованим виглядає необхідність умовної систематизації та класифікації функцій держави. Цілком обґрунтованим виглядає підхід до класифікації функцій держави, запропонований О. Ф. Скакун. Зокрема, вчена пропонує поділити останні за способом діяльності держави на: законодавчу, виконавчу (управлінську), судову, правоохоронну та інформаційну. За сферами (об'єктами) діяльності держави її функції поділено на внутрішні (політична, економічна, оподаткування та фінансового контролю, соціальна, екологічна, культурна (духовна), інформаційна, правоохоронна) та зовнішні (політична (дипломатична), економічна, екологічна, культурна (гуманітарна), інформаційна, оборона держави, підтримання всесвітнього порядку).

Функції держави не слід ототожнювати з функціями окремих гілок державної влади та функціями окремих державних органів. Звісно, функції держави та функції органів державної влади є пов'язаними між собою поняттями, оскільки основним призначенням органів державної влади є реалізація функцій держави. Разом з тим не можна однозначно стверджувати, що функції, притаманні державним органам, повністю можуть відповідати за об'ємом функціям держави, тобто функції окремих державних органів мають більш вузький, локальний характер порівняно з функціями держави.

Органічно пов'язаною з державою, її роллю та місцем у житті суспільства є *державна служба*. В діяльності державних службовців реалізуються завдання та функції держави, оскільки кожна посада – це коло службових повноважень, які складають частину компетенції відповідного органу. Вона невідривно пов'язана з його структурою і в той же час має на меті організацію особового складу державного органу чи його апарату – державних службовців. Таким чином, якщо

державну службу розглядати з огляду на місце, яке вона посідає в державній організації, то вона починається там, де встановлюється посада.

Можливість поділу осіб, уповноважених на виконання функцій держави, залежно від посад, які вони займають, має принципове значення. Наприклад, «поліцейським» згідно ст. 17 Закону України «Про Національну поліцію» є громадянин України, який склад Присягу поліцейського, проходять службу на відповідних посадах у поліції і якому присвоєно спеціальне звання поліції. З викладеного випливає, що не є поліцейськими та відповідно особами, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції», поліцейські, відряджені до державних (міждержавних) органів, установ та організацій із залишенням на службі в поліції, але зі звільненням із займаної посади з подальшим призначенням на посади відповідно до переліку посад, які можуть бути заміщені поліцейськими в державних органах, установах та організаціях. Перелік таких посад визначено Президентом України, серед них наприклад:

1) у Міністерстві внутрішніх справ України: заступник Міністра (який забезпечує координацію взаємодії між Національною поліцією України та Національною гвардією України), Директор Департаменту юридичного забезпечення, директор Департаменту персоналу, організації освітньої та наукової діяльності, директор Департаменту формування політики щодо підконтрольних Міністрові органів влади та моніторингу, директор Департаменту інформаційних технологій, радник Міністра, помічник Міністра, начальник управління у справах учасників антитерористичної операції, головний спеціаліст управління формування політики щодо діяльності Національної поліції Департаменту формування політики щодо підконтрольних Міністрові органів влади та моніторингу, головний спеціаліст відділу режиму, секретного діловодства та допускної роботи режимно-секретного управління Департаменту з питань режиму та службової діяльності, головний спеціаліст відділу міжнародного співробітництва Департаменту міжнародного співробітництва та європейської інтеграції;

2) в установи та організації, що належать до сфери управління Міністерства внутрішніх справ України: Директор Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру, Ректор університету (академії, інституту), перший проректор (проректор) університету (академії, інституту), декан факультету вищого навчального закладу, завідувач кафедри вищого навчального закладу, начальник (завідувач) відділу вищого навчального закладу, завідувач лабораторії вищого навчального закладу, педагогічний склад вищого навчального закладу (професор, доцент, старший викладач, викладач), завідувач лабораторії Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру та інші;

3) у Державному управлінні справами – керівник Державного управління справами.

Державну службу слід розглядати не як просту сукупність посад державних службовців, а як структуру, що має свою відповідну ієрархію. Посади передбачають персоніфікацію управлінських функцій, відповідальності та їх

уніфікацію. У правовому аспекті посада характеризується колом прав і обов'язків, закріплених за посадою, і є частиною прав і обов'язків державного органу.

У законодавстві про державну службу чітко визначено тільки *поняття посади* державної служби, а саме як визначена структурою і штатним розписом первинна структурна одиниця державного органу з установленими відповідно до законодавства посадовими обов'язками у межах повноважень, визначених частиною першою статті 1 Закону України «Про державну службу».

Як однопорядкові з поняттям «посада державної служби» уявляється за можливе використовувати категорію «посада державного службовця». Що стосується поняття «*державна посада*», то його зміст дещо ширший. В Україні передбачено встановлення *трьох типів державних посад* – політичних, адміністративних та патронатних.

Стосовно *політичних посад*, то Указом Президента України від 29 травня 2001 р. «Про чергові заходи щодо подальшого здійснення адміністративної реформи в Україні» (ст. 9) посади Прем'єр-міністра України, Першого віце-прем'єр-міністра, віце-прем'єр-міністрів і міністрів за характером повноважень, порядком призначення на посади та звільнення з посад визнано політичними і такими, що не належать до категорії посад державних службовців. Відповідно до Закону України «Про Кабінет Міністрів України» (стаття 6) посади членів Кабінету Міністрів України належать до політичних посад, на які не поширюється трудове законодавство.

У теоретичному розумінні під *державною службою* прийнято розуміти професійну діяльність осіб, що обіймають посади в державних органах та їх апараті з метою практичного виконання завдань і функцій держави та отримують заробітну плату за рахунок державних коштів. Натомість у нормативно-визначеному поширенні положень Закону України «Про державну службу» державна служба – це публічна, професійна, політично неупереджена діяльність із практичного виконання завдань і функцій держави, зокрема щодо: 1) аналізу державної політики на загальнодержавному, галузевому і регіональному рівнях та підготовки пропозицій стосовно її формування, у тому числі розроблення та проведення експертизи проектів програм, концепцій, стратегій, проектів законів та інших нормативно-правових актів, проектів міжнародних договорів; 2) забезпечення реалізації державної політики, виконання загальнодержавних, галузевих і регіональних програм, виконання законів та інших нормативно-правових актів; 3) забезпечення надання доступних і якісних адміністративних послуг; 4) здійснення державного нагляду та контролю за дотриманням законодавства; 5) управління державними фінансовими ресурсами, майном та контролю за їх використанням; 6) управління персоналом державних органів; 7) реалізації інших повноважень державного органу, визначених законодавством.

Натомість дія Закону України «Про державну службу» не поширюється на: 1) Президента України; 2) Главу Офісу Президента України та його заступників, Постійного Представника Президента України в Автономній Республіці Крим та його заступників; 3) членів Кабінету Міністрів України, перших заступників та

заступників міністрів; 4) Голову та членів Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Голову та членів Антимонопольного комітету України, Голову та членів Національного агентства з питань запобігання корупції, Голову та членів Рахункової палати, Голову та членів Центральної виборчої комісії, голів та членів інших державних колегіальних органів; 5) Секретаря Ради національної безпеки і оборони України та його заступників; 6) Голову Державного комітету телебачення і радіомовлення України та його заступників, Голову Фонду державного майна України та його заступників; 7) народних депутатів України; 8) Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та його представників; 9) службовців Національного банку України; 10) депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голову Ради міністрів Автономної Республіки Крим та його заступників, міністрів Автономної Республіки Крим; 11) депутатів місцевих рад, посадових осіб місцевого самоврядування; 12) суддів; 13) прокурорів; 14) працівників державних органів, які виконують функції з обслуговування; 15) працівників державних підприємств, установ, організацій, інших суб'єктів господарювання державної форми власності, а також навчальних закладів, заснованих державними органами; 16) військовослужбовців Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до закону; 17) осіб рядового і начальницького складу правоохоронних органів та працівників інших органів, яким присвоюються спеціальні звання, якщо інше не передбачено законом; 18) працівників патронатних служб.

1.2 Особи, уповноважені на виконання функцій місцевого самоврядування

Місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст.

Система місцевого самоврядування включає: територіальну громаду; сільську, селищну, міську раду; сільського, селищного, міського голову; виконавчі органи сільської, селищної, міської ради; старосту; районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; органи самоорганізації населення.

Система місцевого самоврядування, у першу чергу, визначається його основними функціями. Ці категорії є взаємопов'язаними: система визначає організаційну структуру місцевого самоврядування, а функції – основні напрямки і види діяльності місцевого самоврядування.

Не дивлячись на те Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» постійно оперує категорією «функції місцевого самоврядування», останній не

надає ні її визначення ні їх перелік. Разом з тим аналіз положень Конституції та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» дає підстави до їх переліку віднести зокрема такі: залучення населення до участі у вирішенні питань місцевого та загальнодержавного значення; управління комунальною власністю; забезпечення комплексного соціально-економічного та культурного розвитку відповідної території; надання соціальних послуг населенню; забезпечення законності, громадської безпеки, правопорядку, охорона прав, свобод і законних інтересів громадян; соціальний захист населення, сприяння працевлаштуванню громадян; зовнішньоекономічну; природоохоронну; регулювання земельних відносин; облікову; дозвільно-реєстраційну; інформаційну.

2. ОСОБИ, ЯКІ ДЛЯ ЦІЛЕЙ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ ПРИРІВНЮЮТЬСЯ ДО ОСІБ, УПОВНОВАЖЕНИХ НА ВИКОНАННЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ АБО МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

У межах **ДРУГОЇ ГРУПИ** суб'єктів відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення уявляється за можливе виділити наступні категорії осіб.

2.1 Посадові особи юридичних осіб публічного права

Поняття «юридична особа публічного права» не визначено в жодному законі України. Відповідно до ЦК України юридичні особи, залежно від порядку їх створення, поділяються на юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права. Як вірно зазначає В. М. Бевзенко, особливість правового статусу юридичних осіб публічного права полягає у тому, що вони, головним чином, реалізують так зване сприяюче та забезпечувальне управління, тобто сприяють наданню адміністративних послуг, виплаті соціальної допомоги тощо приватними особами у реалізації наданих їм прав, свобод та законних інтересів або забезпечують (матеріально, фінансово, організаційно) можливості для їх реалізації.

Юридична особа публічного права створюється розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу влади АРК або органу місцевого самоврядування, тобто представниками суб'єктів публічного права (такими суб'єктами є, зокрема, держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави). Порядок утворення та правовий статус юридичних осіб публічного права встановлюються Конституцією України і законом. Юридична особа вважається створеною з дня її державної реєстрації (ст. 2, 81, 87 ЦК України).

Виходячи з того, що пунктом 2 частини 1 статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» до осіб, на яких поширюється дія зазначеного закону – суб'єктів відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення віднесено посадових осіб, які не зазначені у пункті 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», у даних положеннях закону мова йде *юридичні особи публічного права, які не мають статусу органа публічної влади*. Працівники даної категорії юридичних осіб публічного права, як

правило, не мають статусу державного службовця або службовця органу місцевого самоврядування і не уповноважені на застосування примусових заходів.

У результаті посадовими особами юридичних осіб публічного права згідно пункту 2 частини 1 статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» є, наприклад, ректори, проректори, декани, завідувачі кафедрами вищих навчальних закладів державної та комунальної форми власності, директори середньо-освітніх навчальних закладів та їхні заступники, директори науково-дослідних установ, театрів, музеїв, бібліотек державної та комунальної форми власності та їхні заступники, головні лікарі, їхні заступники і начальники відділень медичних закладів державної та комунальної форми власності, директори закладів культури, фізичної культури і спорту державної та комунальної форми власності та їхні заступники, головні редактори та їхні заступники державних та комунальних засобів масової інформації тощо, а також керівники підрозділів зазначених установ, керівники та заступники керівників фондів публічного права та їх структурних підрозділів, інших державних підприємств, установ, організацій (наприклад, Державна спеціалізована фінансова установа «Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву», Український центр оцінювання якості освіти тощо). Усі інші, крім посадових осіб, працівники цих установ можуть бути визнані особами, які надають публічні послуги.

2.2 Особи, які входять до складу наглядової ради:

- державного банку
- державного підприємства або державної організації, що має на меті одержання прибутку

2.3 Суб'єкти самоврядних професій (аудиторів, нотаріусів, приватних виконавців, оцінювачів, судових експертів, арбітражних керуючих, незалежних посередників, членів трудового арбітражу, третейських суддів).

2.4 Члени конкурсних комісій, громадських рад, рад громадського контролю, що утворені при державних органах